Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Oostvleterenstraat 29
(Vleteren, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2022G8
Juli 2022

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2022
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1 Resultaten van het bureauonderzoek 7

1.1 Administratieve gegevens 7
1.2 Onderzoeksopdracht 9

1.2.1 Doelstelling 9
1.2.2 Onderzoeksvragen 9
1.2.3 Juridische context 9
1.2.4 Randvoorwaarden 9
1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein 10

1.3 Werkwijze en strategie 11

1.3.1 Methode 11
1.3.2 Fysisch geografische situatie 11
1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen 11
1.3.4 Archeologische indicatoren 12
1.3.5 Verstoringshistoriek 12

1.4 Assessmentrapport 13

1.4.1 Introductie tot het projectgebied 14

1.4.1.1 Ruimtelijke situering 14
1.4.1.2 Geplande werken 15

1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie 18

1.4.2.1 Landschappelijke situering 18
1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie 21
1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie 22
1.4.2.4 Bodemvormingsprocessen 23

1.4.3 Historische en archeologische voorkennis 24

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden 24
1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen 29
1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen 30
1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen 44

1.5 Synthese 47

2 Bibliografie 49

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt). 8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt). 14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt). 15
Figuur 5: Verkavelingsplan (Bron: Opdrachtgever). 16
Figuur 6: Zone bodemingrepen weergegeven op de meest recente orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt, Opdrachtgever). 17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt). 18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt). 19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt). 19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt). 20
Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO. 20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). .. 21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). 22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt). 23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt). 24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van het recent archeologisch onderzoek Bron: Geopunt). 28
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt). 30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt). 31
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt). 31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt). 32

Figuur 21 Ligging van het projectgebied ten opzichte van de voornaamste frontlijnen (bron orthophoto: agiv.be) 34
Figuur 22 Duitse luchtfoto 11 augustus 1915 (bron: BayHaupSta) 35
Figuur 23 Belgische luchtfoto 1 mei 1917 (bron: KLM-MRA) 36
Figuur 24 Britse luchtfoto 4 januari 1918 (bron: IWM) 37
Figuur 25 Duitse loopgravenkaart 20 juli 1917 (bron: BayHaupSta) 38
Figuur 26 Duitse loopgravenkaart 10 november 1917 (bron: Western Front Association cd) 39
Figuur 27 Duitse loopgravenkaart 20 april 1918 (bron: In Flanders Fields Museum) 40
Figuur 28 Britse loopgravenkaart 27 april 1918 (bron: Trench Map Archive cd) 41
Figuur 29 Belgische loopgravenkaart 20 september 1918 (bron: Trench Map Archive cd) 42
Figuur 30 Kartering WO1-sporen op basis van historische luchtfoto's (bron orthofoto: GDI Vlaanderen) 43
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt). 44
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt). 45
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt). 45
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt). 46
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt). 46

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek. 7

1 Resultaten van het bureauonderzoek

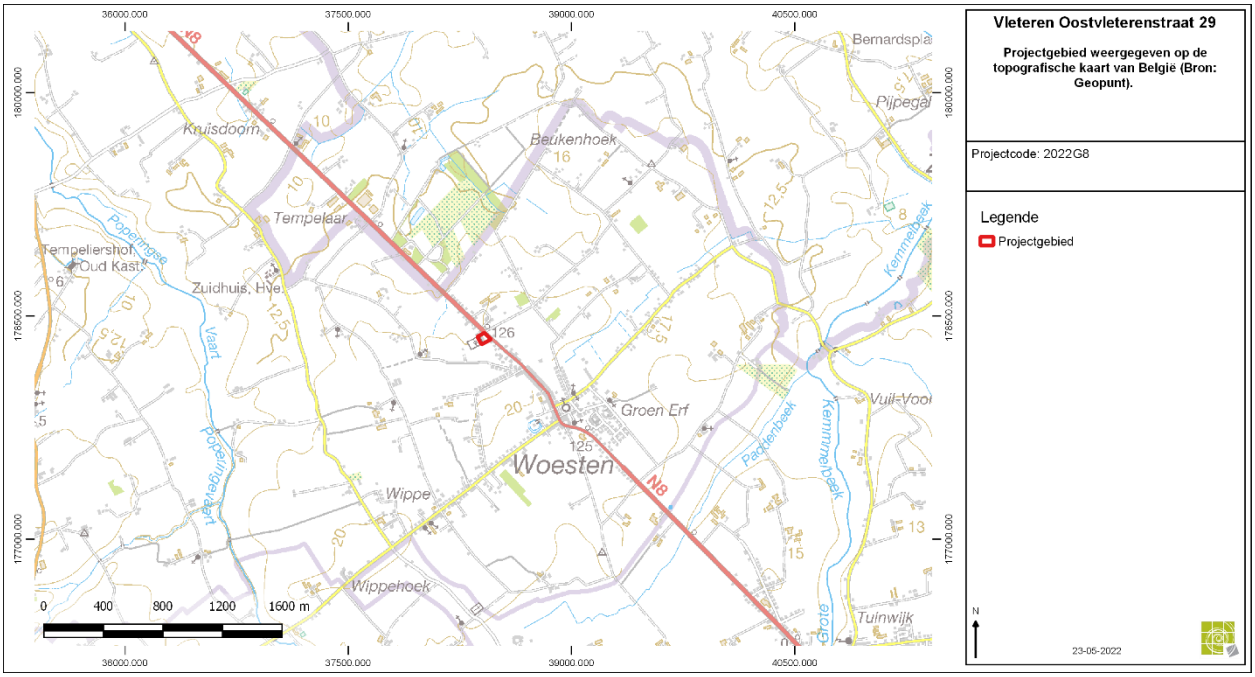
1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Vleteren
	Deelgemeente	Woesten
	Postcode	8640
	Adres	Oostvleterenstraat 29 8640 Woesten
	Toponiem	Oostvleterenstraat 29
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X_{min} = 38348 Y_{min} = 178303 X_{max} = 38478 Y_{max} = 178393
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Vleteren, Afdeling 3, Woesten, Sectie A, nrs. 856n, 857m, 858g Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied met landelijk karakter en agrarisch gebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m^2 of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m^2 of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3780 m². De oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt 3072 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. Het plangebied is op heden bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Vleteren Oostvleterenstraat 29 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota’s zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Woesten, deelgemeente van Vleteren in de provincie West-Vlaanderen. Het projectgebied grenst ten oosten aan de Oostvleterenstraat. De dorpskern is langsheen deze weg tot ontwikkeling gekomen. De markt situeert zich ca. 700 meter ten zuidoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 3780 m². Op heden is ca. 440 m² van het terrein bebouwd. Bijkomend is ca. 1200 m² verhard. De bebouwing binnen de projectgrenzen betreft enerzijds een oude woning met achterbouw en anderzijds een frituur. De verharding bestaat uit steenslag. Het overige deel van het projectgebied was tot recent in gebruik als voetbalterrein. Op heden is deze zone in gebruik als akker.

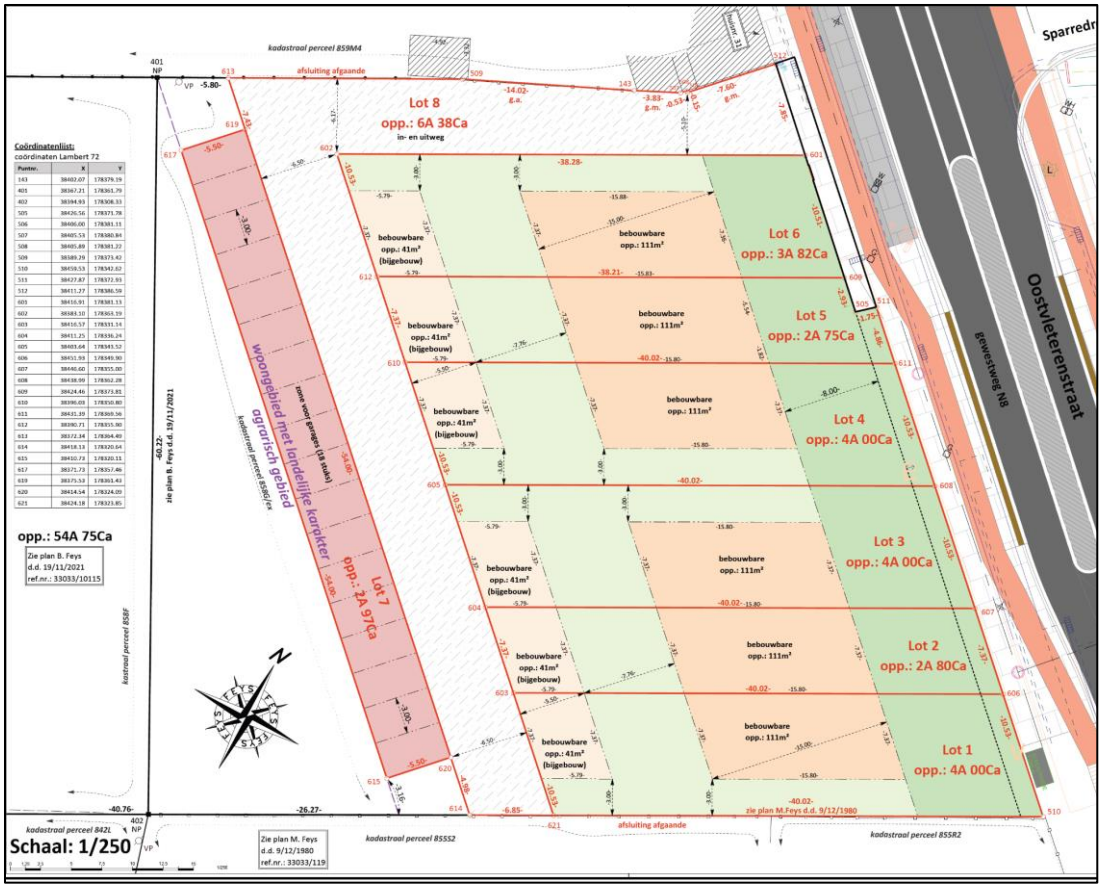
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

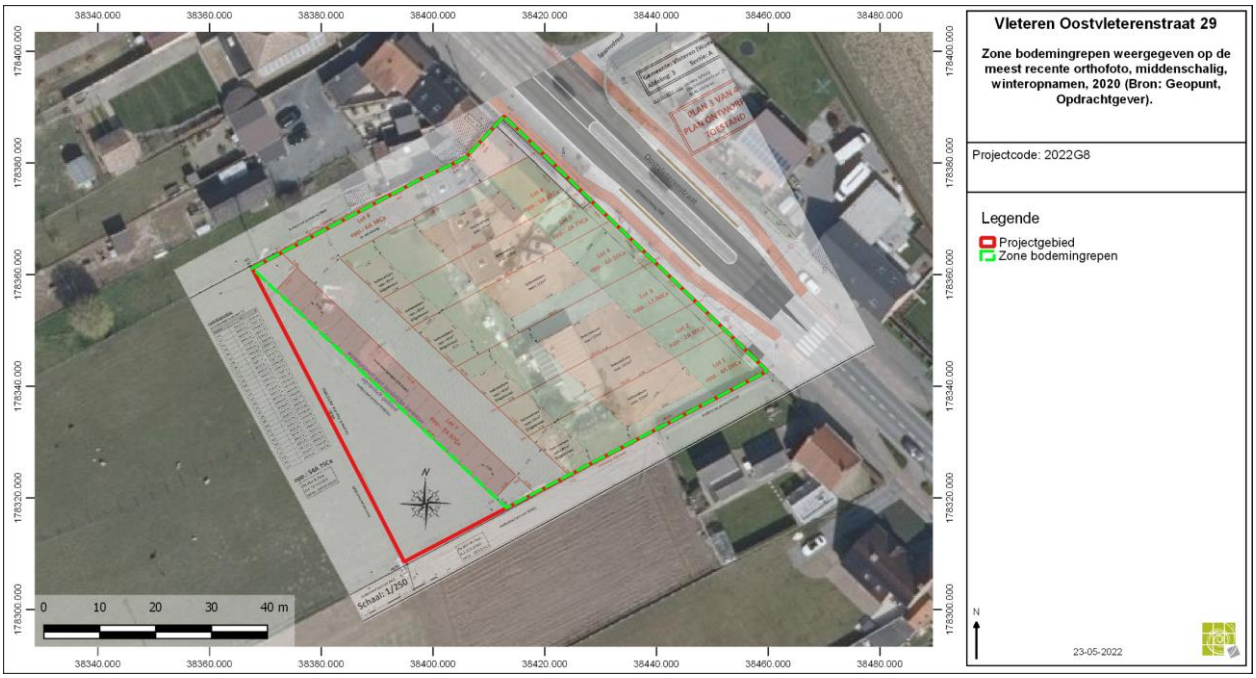
De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling binnen het projectgebied.

De uiterst zuidwestelijke zijde van het perceel valt echter samen met agrarisch gebied en niet met woongebied met landelijk karakter. Deze zone zal van de verkaveling uitgesloten worden en bijgevolg niet verder worden ontwikkeld, waardoor hier ook geen bodemingrepen zullen plaatsvinden. De totale oppervlakte van de zone met bodemingrepen bedraagt hierdoor 3072 m².

Het lijdt geen twijfel dat de geplande werken, het hiermee gepaard gaande werfverkeer en de mogelijke toekomstige ingrepen in de individuele kavels, het potentieel archeologisch niveau ter hoogte van de zone met bodemingrepen bedreigen. Bijgevolg wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein in dit gebied.

Figuur 5: Verkavelingsplan (Bron: Opdrachtgever).

Figuur 6: Zone bodemingrepen weergegeven op de meest recente orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt, Opdrachtgever).

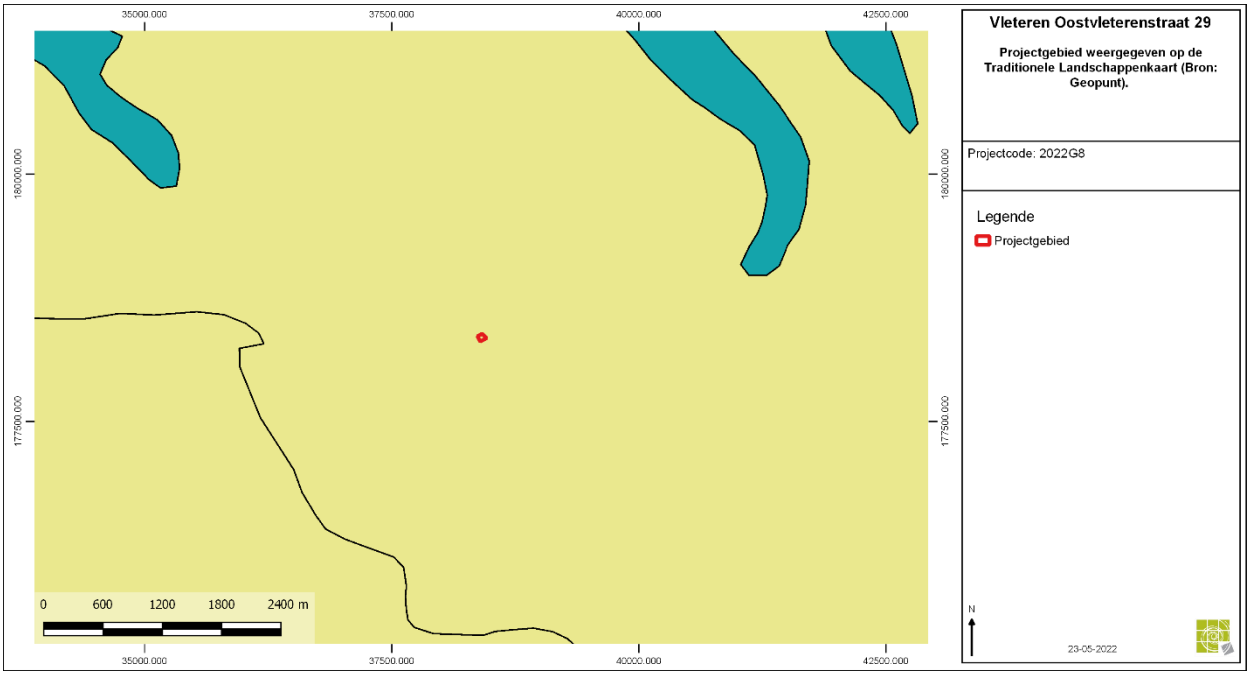
1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.2.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

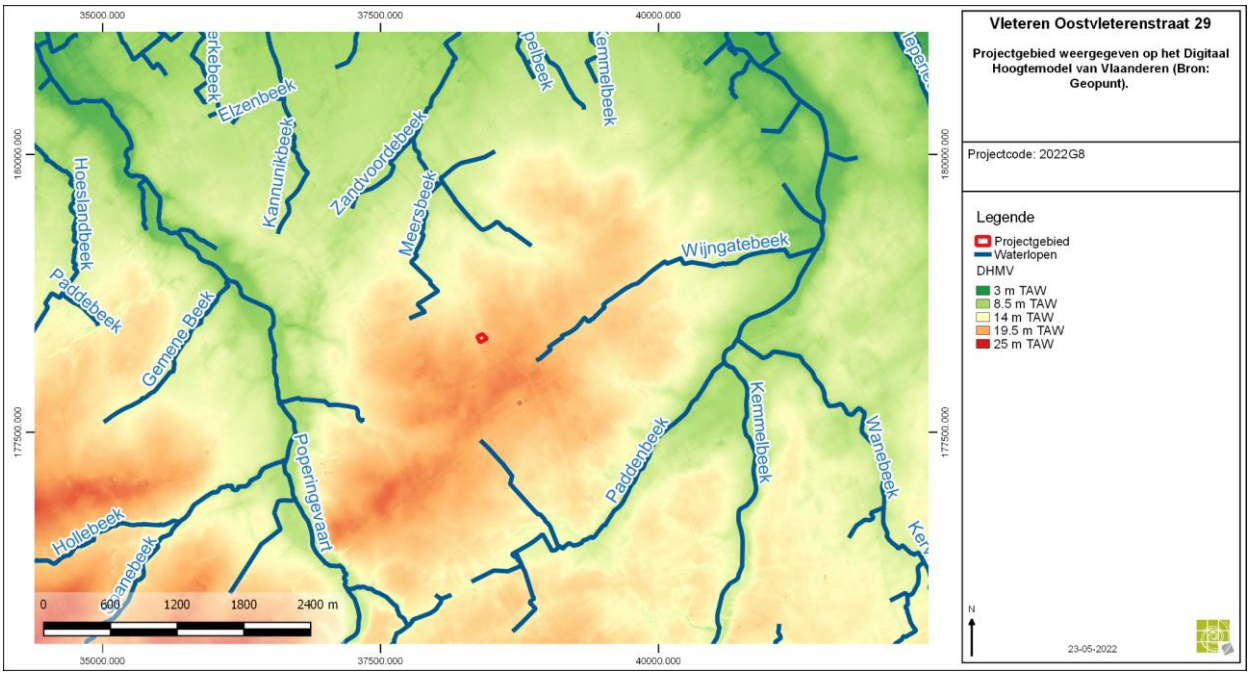
Het terrein situeert zich nabij de top van een noordelijke uitloper van de West-Vlaamse heuvels, op de overgang naar de IJzervallei ten noorden van het plangebied. De voornamelijk oost-west georiënteerde heuvelrug ten zuiden van het terrein bevat ondermeer de Vidaigneberg, Rodeberg, Scherpenberg, Monteberg en Kemmelberg en loopt vanaf Westouter en Heuvelland tot Wijtschate en vervolgens verder in noordoostelijke richting tot Passendale. De hoogste toppen van de rug worden teruggevonden in het Heuvelland, daar waar de Kemmelberg tot meer dan 150 m TAW reikt[1]. De uitloper waarop het terrein gelegen is wordt omsloten door de Poperingevaart en de Kemmelbeek die zich respectievelijk langs de west- en oostzijde insnijden in de heuvelrug. Ca. 500 meter ten noorden van het projectgebied ontspringt de Meersbeek, ca. 400 meter ten oosten de Wijngatebeek.

Het plangebied situeert zich op een hoogteligging van 17.2 – 18.8 m TAW en heeft een stijgend verloop in oostelijke richting. Vermoedelijk hebben binnen de projectgrenzen reeds reliëfwijzigingen plaatsgevonden die kaderden in het inrichten van het westelijk terreindeel als voetbalveld. De omvang van deze maaiveldwijzigingen, of de impact op de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed, is op basis van de beschikbare gegevens niet te bepalen.

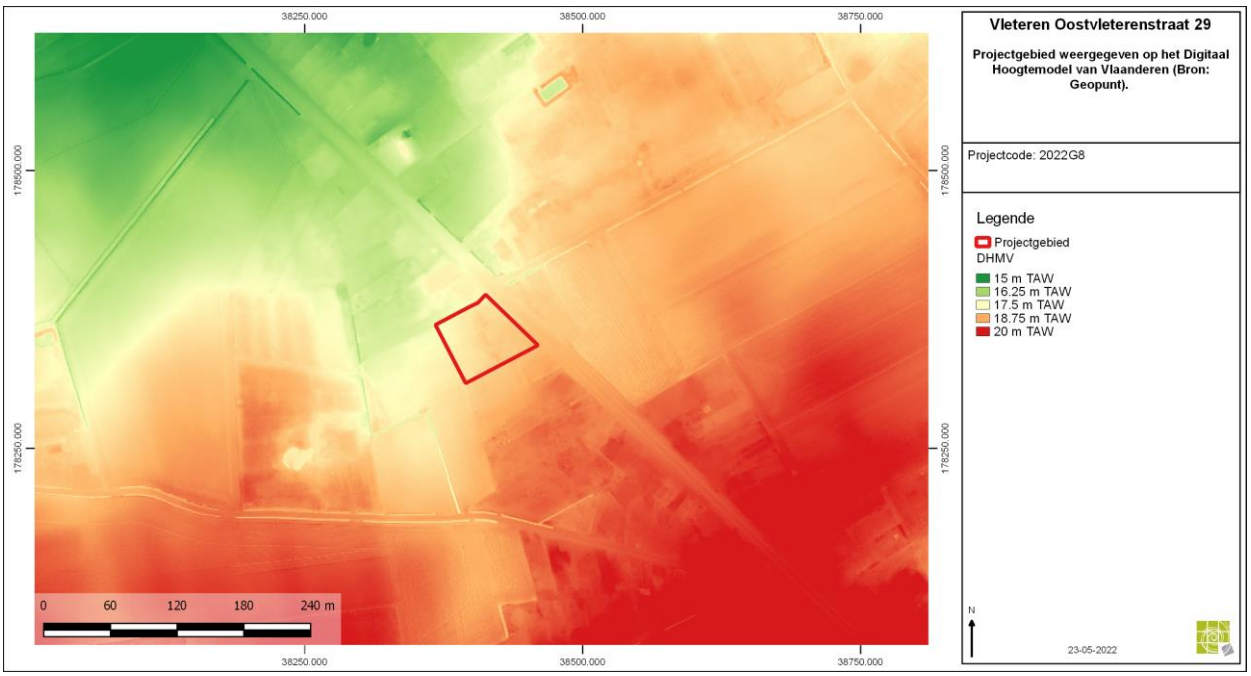

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

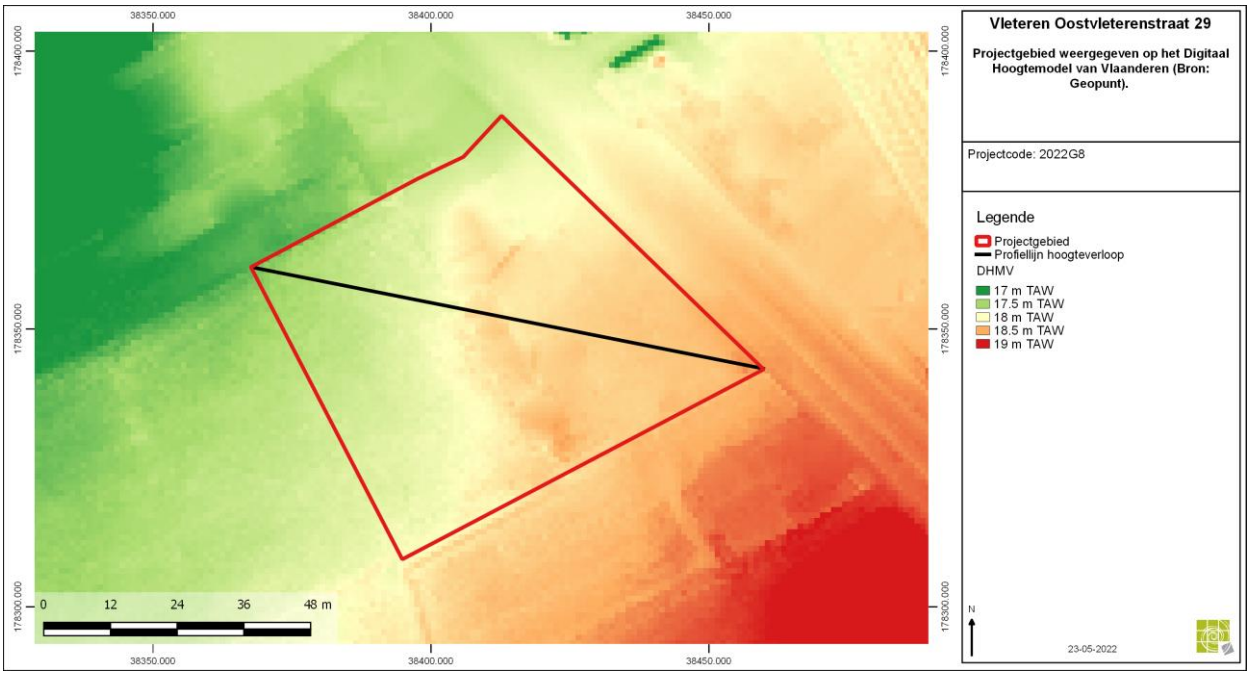
[1] Matthijs J. 2002

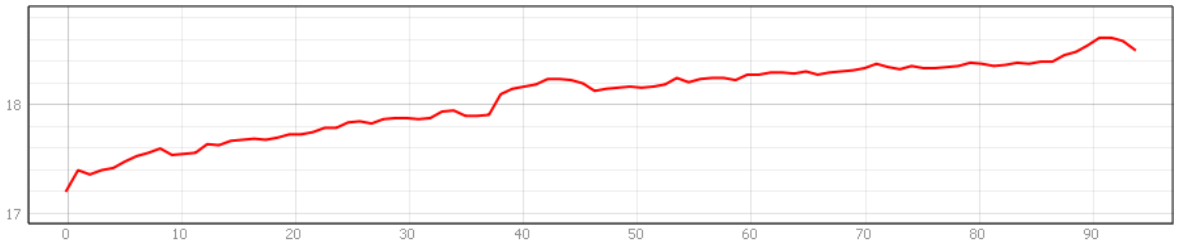
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

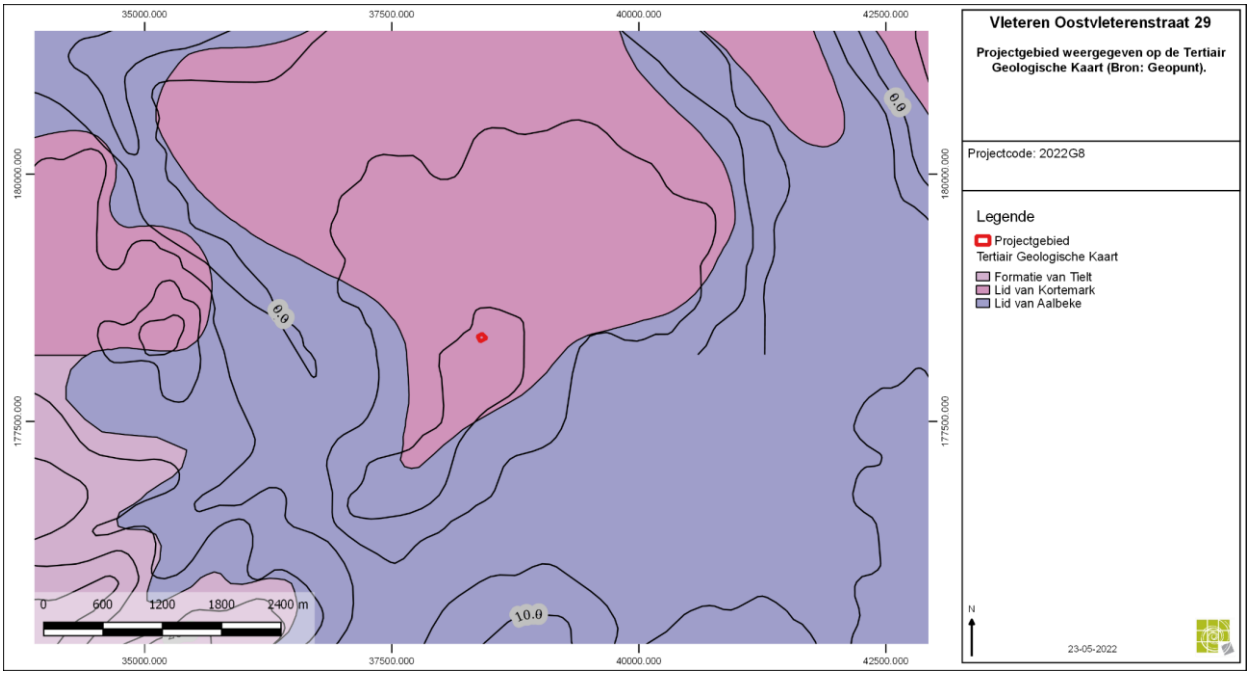

Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO.

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Kortemark (Formatie van Tielt).** De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

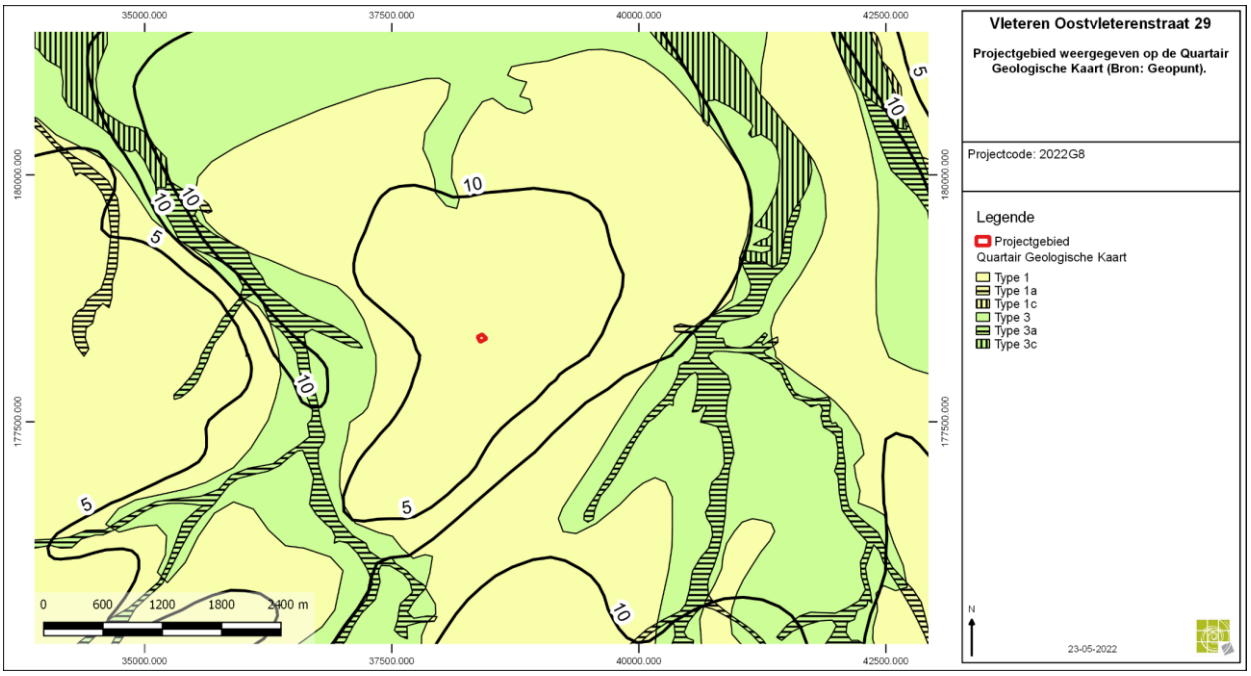
Het oudste lid is het Lid van Kortemark en bestaat uit horizontaal gelamineerd fijn zandig grof silt en kleiig-siltig zeer fijn zand. Het is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

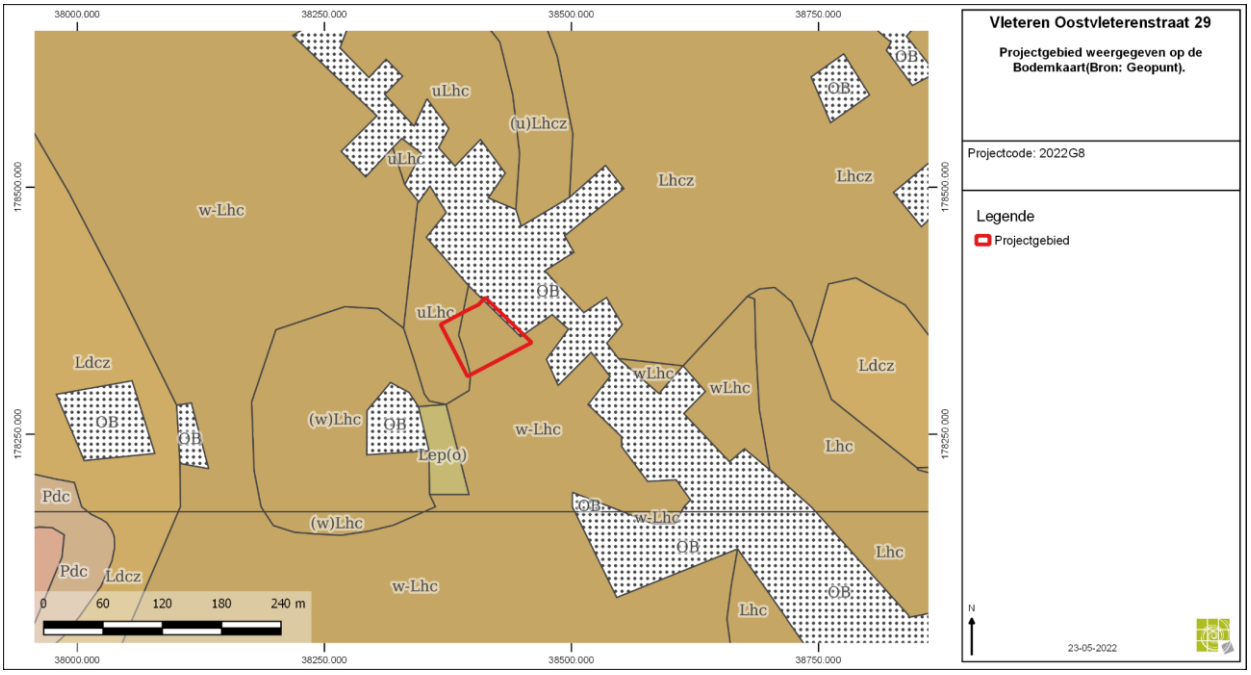
Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1.** Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Bodemvormingsprocessen

Het bodemtype **uLhc** is een natte met relatief hoge ligging, sterk gleyige zandleembodem met sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten) en verbrokkelde textuur B horizont (bij zandige sedimenten. De klei situeert zich op geringe diepte (ondieper dan 75 cm). Bij de landbouwgronden is de humeuze bovengrond 25-30 cm dik, grijsbruin, en vertoont roestverschijnselen in het benedengedeelte. De onderliggende uitgeloogde horizont is duidelijk roestig en bleek tot grijsgeel; de verbrokkelde textuur B is eveneens sterk gegleyifieerd, zeer onregelmatig en vertoont grilllige vlekken, bruinachtig en sterk roestig. Bij het bodemtype **w-Lhc** komt het klei-zand voor op geringe of matige diepte.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

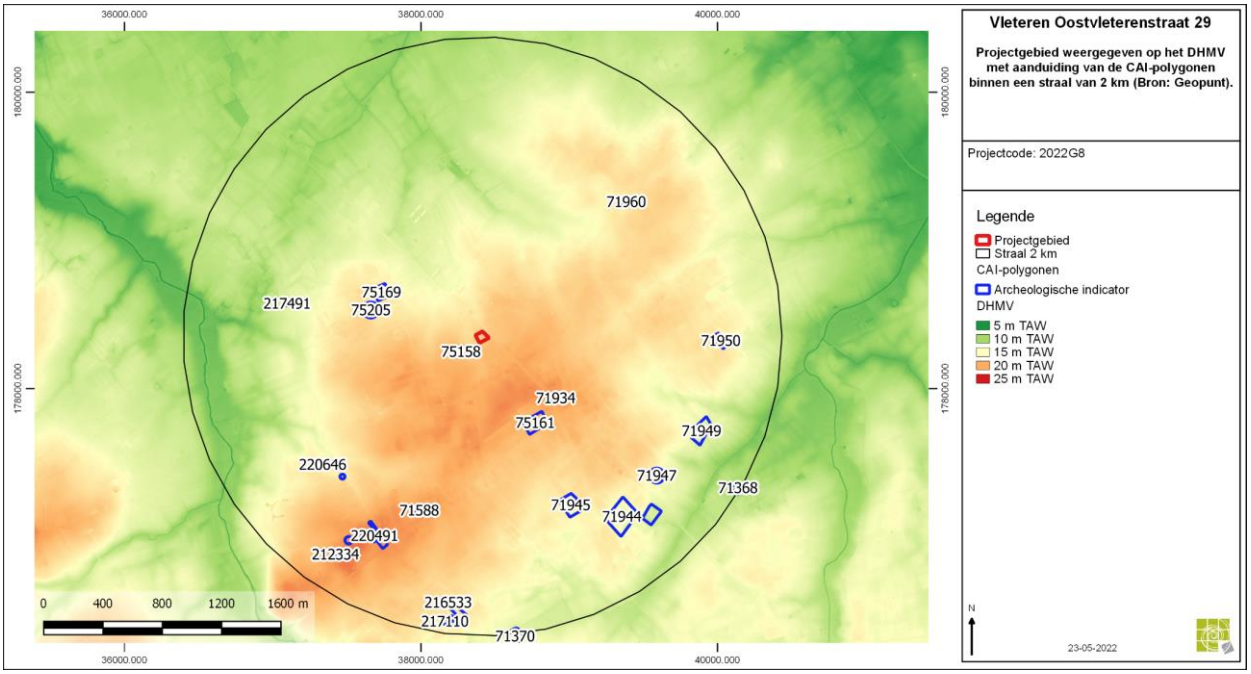
1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Synthese

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn gekende archeologische sites eerder schaars. Dit is zonder meer het gevolg van het rurale karakter van het onderzoeksgebied en niet zozeer menselijke afwezigheid in het verleden. Het grootste deel van de gekende waarden die zijn opgenomen in de CAI betreffen cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht. Bij metaaldetectie in de ruime omgeving is vooral vondstmateriaal uit de verschillende fasen van WOI verzameld. Bij recenter onderzoek aan de Zomerbloemweg werden enkele sporen waargenomen die geïnterpreteerd kunnen worden als off-site relicten uit de late ijzertijd of Romeinse periode die wijzen op een nederzetting in de nabijheid. Gezien de beperkte archeologische kennis kan verder archeologisch onderzoek nuttig zijn teneinde de kennisleemtes over menselijke aanwezigheid in het verleden in de streek aan te vullen.

Overzicht CAI-polygonen

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

71368	Indicator cartografie; NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
71370	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71588	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71934	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71944	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71945	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71946	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71947	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71949	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71950	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71960	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75158	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75161	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75169	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75205	Indicator cartografie; NK: 150 meter

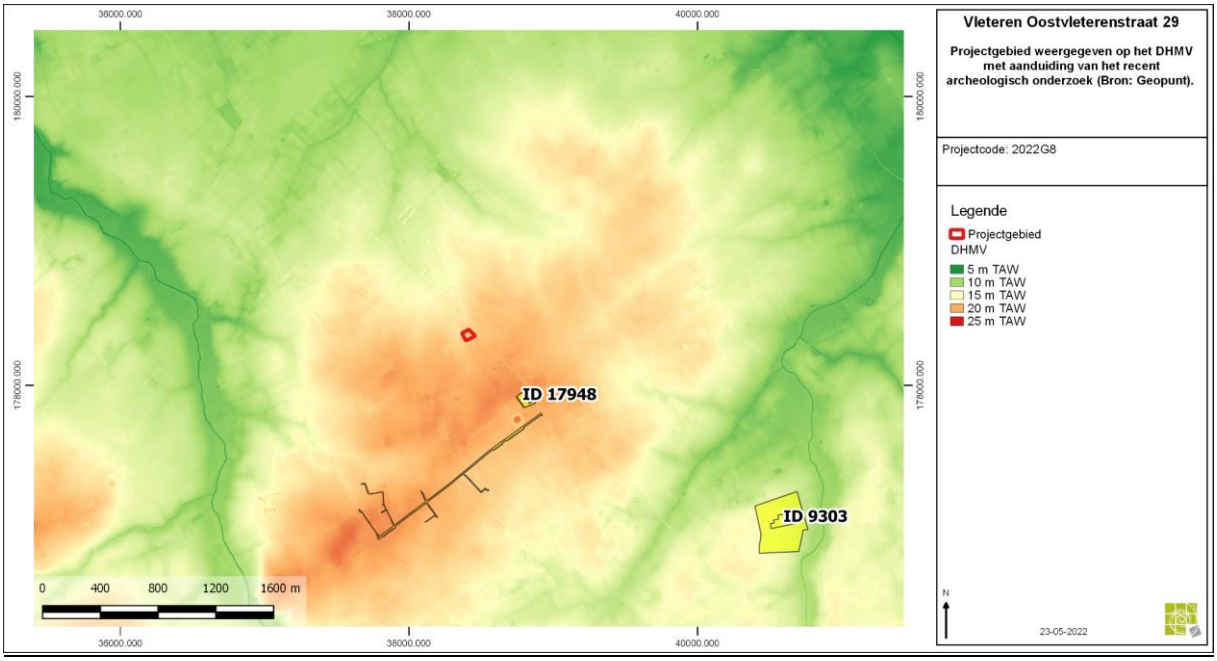
	Late middeleeuwen: site met walgracht

Metaaldetectie

211816	Metaaldetectie 20e eeuw: twee Belgische leeuwenknopen
211818	Metaaldetectie WO I: kogelhulzen, knopen
212334	Metaaldetectie WO I: kampvondsten
215451	Metaaldetectie 19e eeuw: munt Napoleon III 20e eeuw: knopen
215455	Metaaldetectie 20e eeuw: knopen
216501	Metaaldetectie 20e eeuw: knopen
216533	Metaaldetectie WO I: kampvondsten
217110	Metaaldetectie WO I: kampvondsten
217491	Metaaldetectie WO I: Engelse knopen , onbekend muntje , kogel toppen en lege hulzen, loden bolletjes (schrapnel).
219364	Metaaldetectie WO I: kampvondsten
219716	Metaaldetectie WO I: kampvondsten
220464	Metaaldetectie WO I: kampvondsten
220491	Metaaldetectie

	WO I: kampvondsten
220646	Metaaldetectie WO I: kampvondsten

Overzicht recent onderzoek dat nog niet is opgenomen in de CAI

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van het recent archeologisch onderzoek Bron: Geopunt).

ID 17948 – Woesten Woestendorp – PIB 2021

In het proefsleuvenonderzoek werden geen waardevolle archeologische sporen aangetroffen. Er is sprake van kavelgreppels en plantkuilen. Middels metaaldetectie werden enkele objecten uit de Eerste Wereldoorlog aangetroffen. Het gaat om schrapnellkogels, maar ook niet afgevuurde Belgische en vooral Franse klein kalibermunitie. Een hypothese is dat hier in 1914 enkele Belgische en Franse wapens waren achtergelaten en zijn ontladen.

ID 9303 – Ieper Zomerbloemweg – PIB 2018

Het proefsleuvenonderzoek kon met het aantreffen van enkele paalkuilen uit de metaaltijden of Romeinse periode vaststellen dat in de regio reeds vanaf de metaaltijden of Romeinse periode menselijke activiteiten ontplooid werden. De aangetroffen sporen vertellen echter weinig meer dan loutere aanwezigheid aangezien zij geïsoleerd werden aangetroffen en geen onderling verband vertonen. In dit opzicht is er wel een aanvulling op de bestaande kennis die zich eerder uit als een bevestiging van een vermoeden, namelijk de menselijke aanwezigheid en activiteit in deze regio, dan als een waardevolle aanvulling. De aangetroffen sporen uit de eerste wereldoorlog waren reeds gekend of te verwachten op basis van de historische luchtfoto's. Hun meerwaarde wordt vooral gevonden in het vaststellen van de bewaringsgraad en de mogelijkheid om de luchtfoto's, op basis van de aangetroffen structurele sporen nauwkeuriger te georefereren.

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Het dorpje Woesten werd in 1161 opgericht door Diederik van de Elzas op het grondgebied van de parochie Reninge. De benaming wordt echter reeds eerder vermeld als *Wastina* in 1138, wat woeste grond of woestijn betekend. Om het dorp aantrekkelijker te maken voor nieuwe inwoners werden de bewoners vrijgesteld van belastingen en vielen ze niet onder de wetgeving van Veurne-Ambacht. De heerlijkheid van Woesten hing net als die van Vlamertinge en Elverdinge rechtstreeks af van de graaf van Vlaanderen. In 1676 werd de heerlijkheid gekocht door Johannes-Jacobus de Belver, waarna hij er een lustkasteel bouwde. Administratief en fiscaal behoorde Woesten tot de Generaliteit der Acht Parochies. In 1722 werd Woesten opnieuw verkocht aan de stad Veurne, waarna verschillende processen volgden tussen de Acht Parochies en Veurne-Ambacht. Dit leidde tot de onafhankelijkheid van de Generaliteit in 1759. Woesten had zwaar te leiden tijdens de eerste Wereldoorlog (cfr. infra). In deze periode werd ook de 15de-eeuwse Sint-Rictrudiskerk verwoest[23].

[2] Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Woesten [online] https://id.erfgoed.net/themas/14156 (Geraadpleegd op 25-08-2022)
[3] Hasquin H., Van Uytven R., Duvosquel J-M., 1980.

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op de Ferrariskaart, die doorgaans een eindsituatie weergeeft inzake de evolutie van het landgebruik, is te zien dat het terrein deel uitmaakt van een groter bosgebied. Dit bos heeft op de Kabinestkaart het toponiem ‘Kelnaers Bosch’ meegekregen. Op de Ferrariskaart is het verloop van de Oostvleterenstraat nog niet te herkennen. Het projectgebied situeert zich op ca. 700 m ten noordwesten van het centrum van Woesten. De ruime omgeving rondom het plangebied bestaat uit een afwisseling van akkerlanden en grotere bosgebieden met verspreide hoevebebouwing en sites met walgracht.

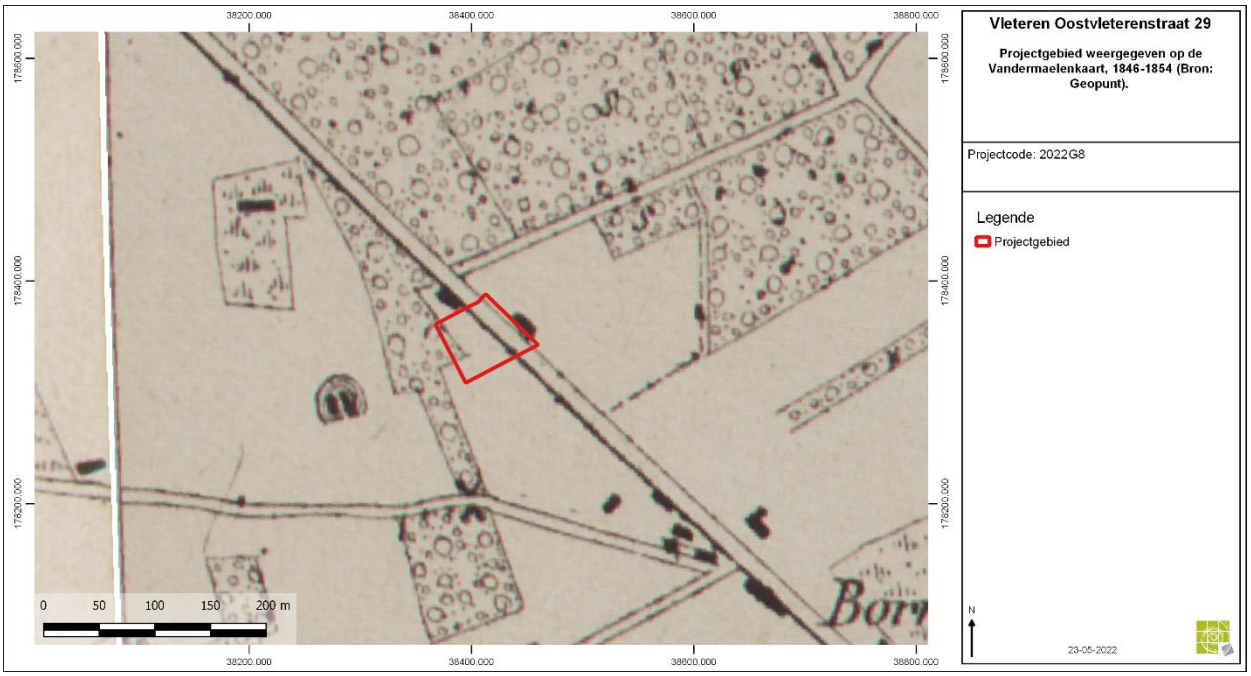
Op het 19e-eeuws kaartmateriaal is het huidige stratenpatroon wel reeds te herkennen. Net ten zuidwesten van het onderzoeksgebied is een hoeve weergegeven op een cirkelvormig wooneiland. Verder is weinig evolutie waar te nemen inzake het landgebruik. Op de Poppkaart en Atlas der Buurtwegen is een klein gebouwtje weergegeven in de noordelijke hoek van het projectgebied tegen de Oostvleterenstraat.

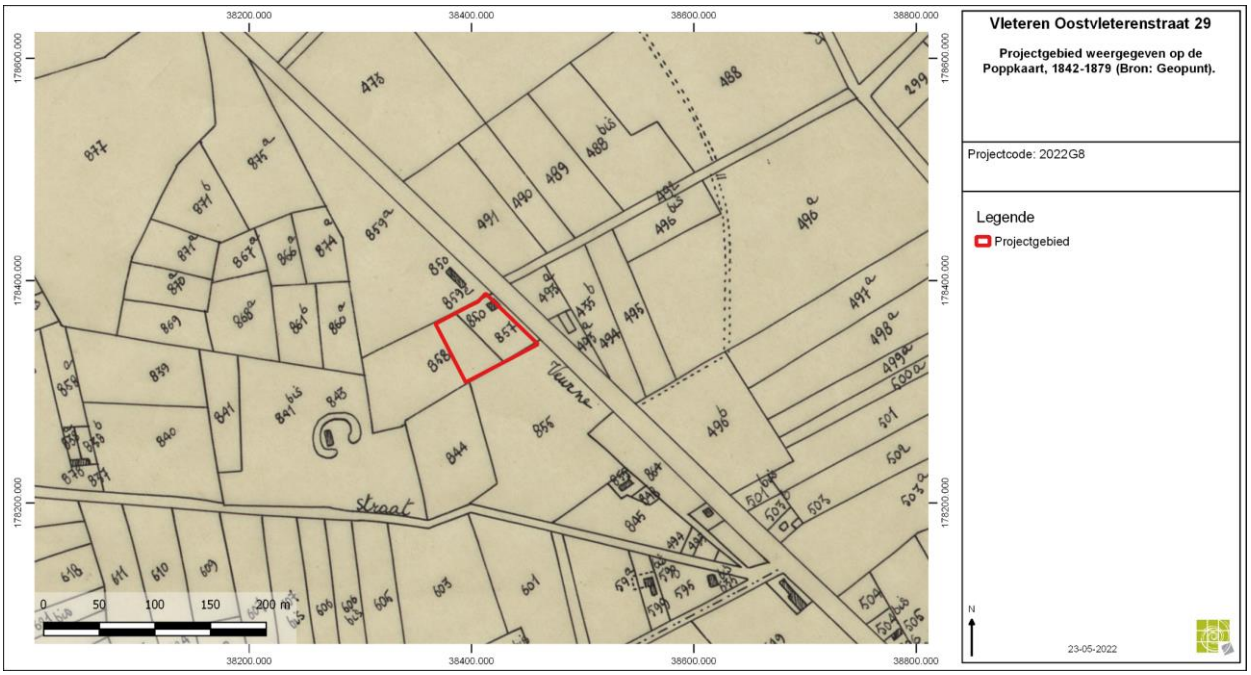
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Omwille van de ligging van het projectgebied in de omgeving van het frontgebied van WO I werd besloten een luchtfotografische studie toe te voegen aan de archeologienota, teneinde aanwezige WO I-sporen duidelijk in kaart te kunnen brengen. Deze studie werd uitgevoerd door dr. Birger Stichelbaut (UGent) en is integraal toegevoegd als bijlage.

Na de val van de Antwerpse fortengordel en de terugtrekking van het Belgische Leger nadert de oorlog begin oktober 1914 met rasse schreden de Westhoek. Het Belgische Leger trekt zich terug achter de IJzer rivier en nabij Diksmuide wordt een bruggenhoofd opgericht. Nabij Ieper nemen de Geallieerden stelling op de hoogtes nabij Ieper. Vrij snel slaat de bewegingsoorlog om in een patstelling in de loopgraven. Na de Slag om de IJzer en de Eerste Slag om Ieper (19 oktober – 22 november 1914) graven beide partijen zich voor de eerste oorlogswinter stevig in. Het front komt in een wijde boog rondom Ieper – de Ieperboog of *Ypres Salient* – te liggen (Figuur 21).

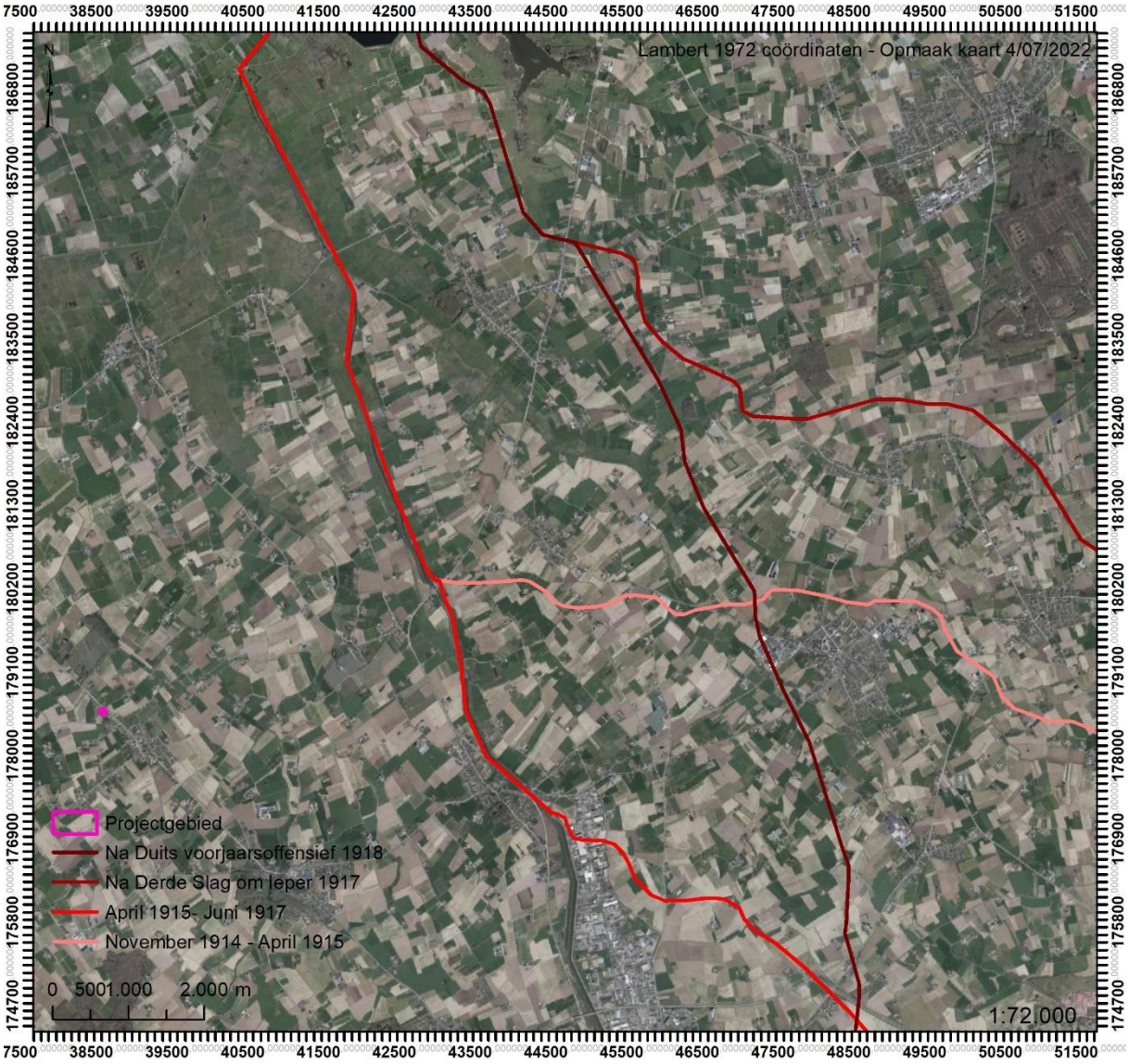
Het projectgebied ligt van bij het begin van de oorlog op zeer ruime afstand achter de geallieerde frontlijn. Dit zal tot aan het einden van de oorlog zo blijven. De ligging achter de frontlijn zal als gevolg van verschillende offensieven in 1915, 1917 en 1918 variëren tussen circa 4,5 en 9 kilometer achter de geallieerde linies.

De oudste beschikbare luchtfoto's van het projectgebied dateren van 11 augustus 1915 (Figuur 22Figuur 25). Op deze Duitse luchtfoto die vanop zeer grote hoogte is genomen zien we vermoedelijk een leeg projectgebied waarop we in heldere tint een boerderijgebouw kunnen waarnemen.

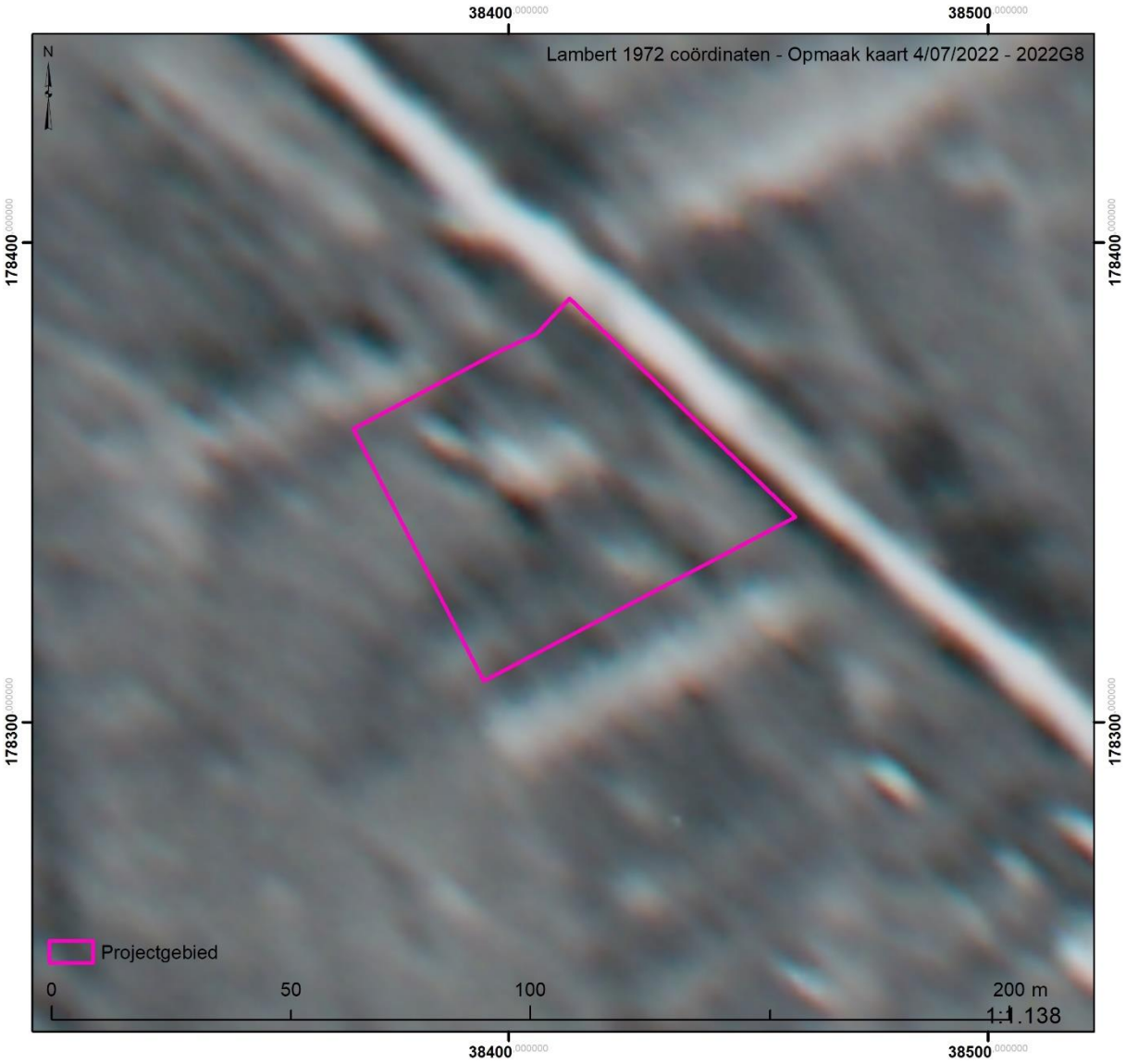
De volgende gedetailleerde tijdsopname dateert meteen van 1 mei 1917 (Figuur 23) en toont een aantal interessante sporen. Het eerste wat opvalt zijn de civiele boerderijgebouwen langsheen de weg. Eveneens langs de weg, en ook verder achter de woningen zien we de sporen van een vijftal schuilplaatsen of abri's. Wellicht werd de locatie van de hoeve gebruikt als een militair kamp. Latere luchtfoto's zijn vanop veel grotere hoogte genomen en geven geen bijkomende informatie. Voor de volledigheid wordt nog een foto van 4 januari 1918 afgebeeld (Figuur 25).

Op enkele loopgravenkaarten worden – echter met weinig details – dezelfde sporen aangeduid. De kaarten bevestigen hierbij de luchtfoto-interpretatie zonder er aanvullende informatie aan toe te voegen. Achtereenvolgens zien we op een Duitse kaart van 20 juli 1917 (Figuur 25) en 10 november 1917 (Figuur 26) de aanduiding van enkele kleine barakken of shelters en in april 1918 een zone die ingekleurd staat als 'militair kamp' (Figuur 27).

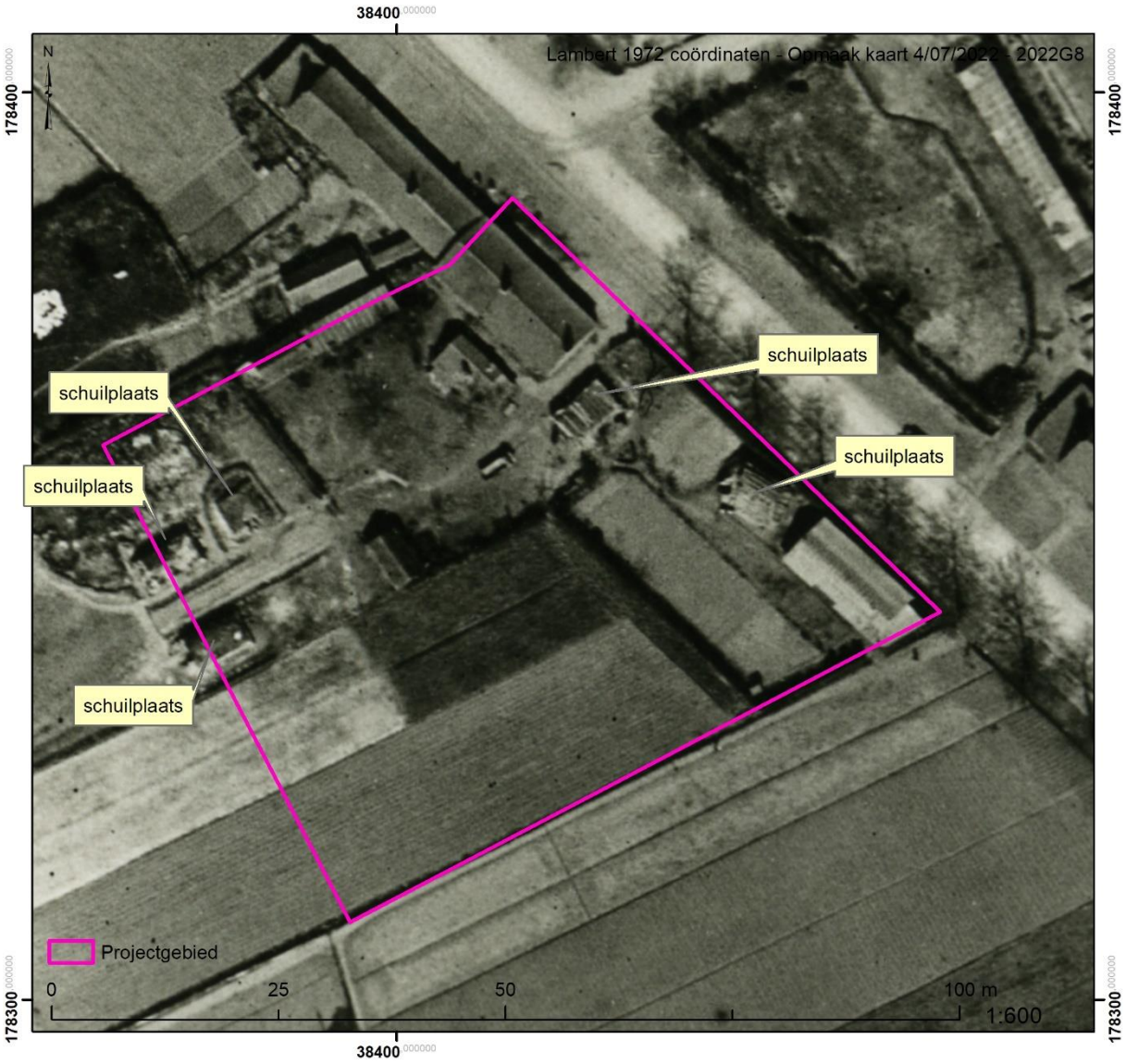
Opvallend is wel dat op latere Britse en Belgische kaarten dezelfde zone als leeg wordt aanzien (Figuur 26, Figuur 27).

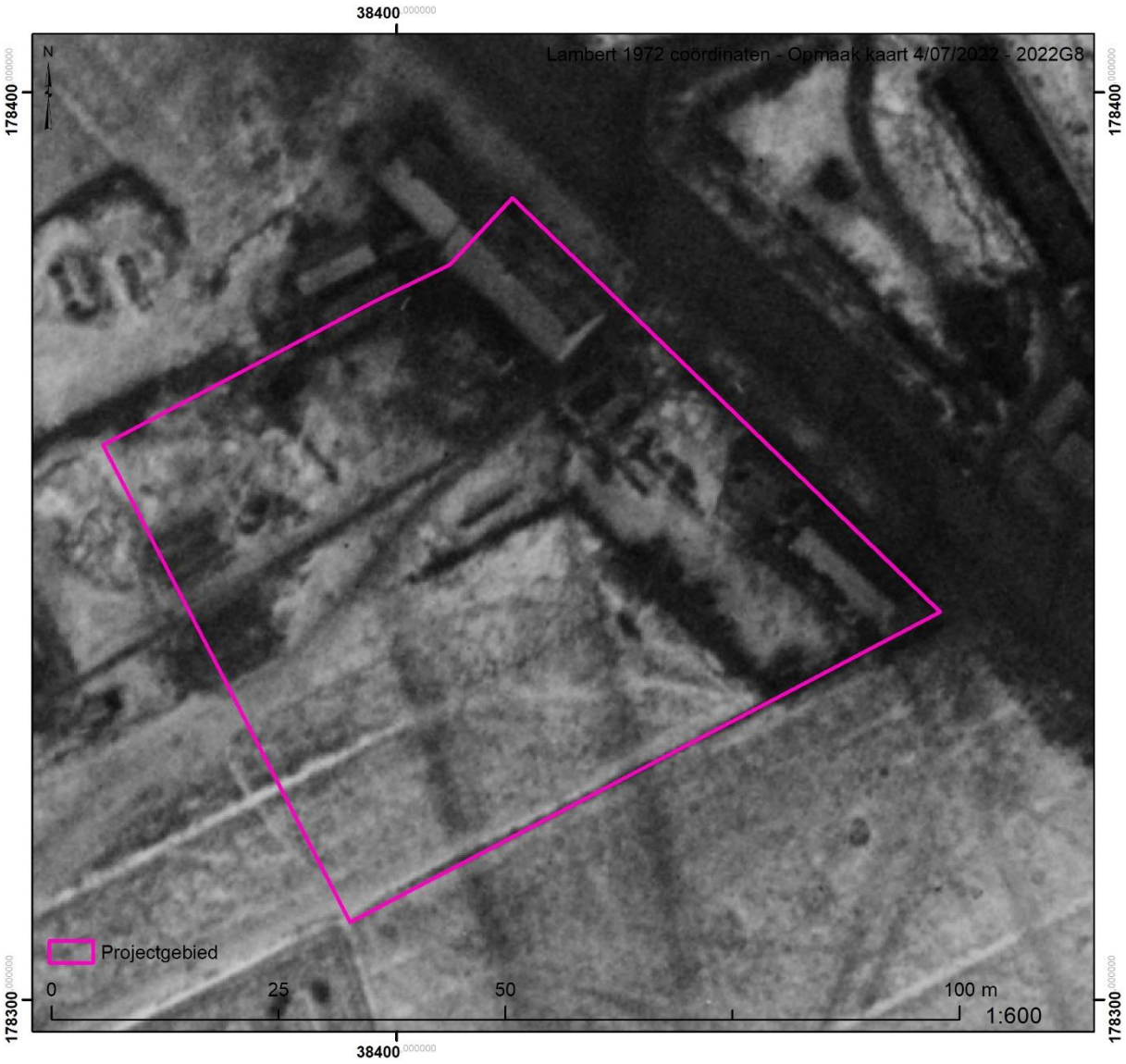
Figuur 21 Ligging van het projectgebied ten opzichte van de voornaamste frontlijnen (bron orthophoto: agiv.be)

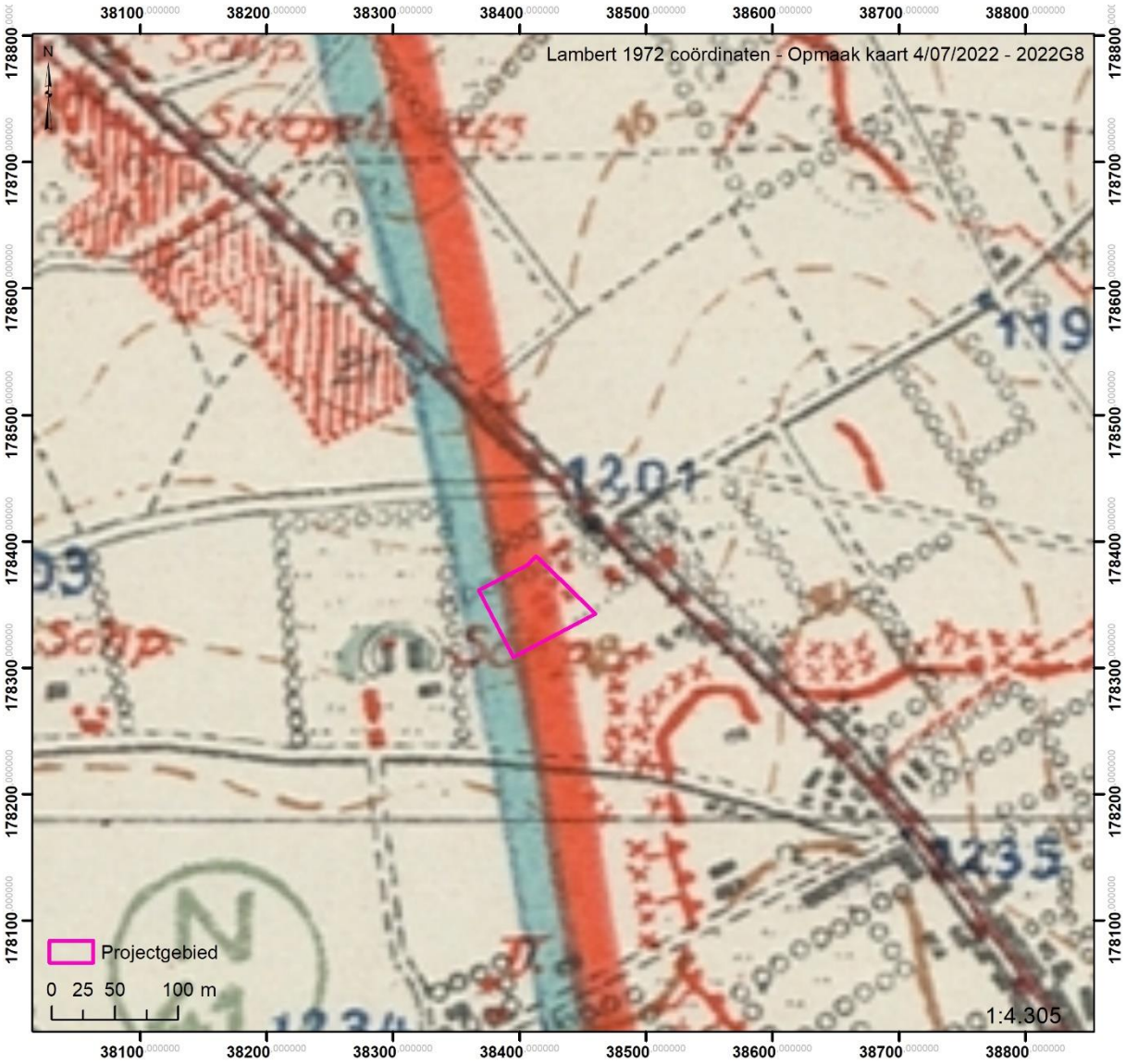
Figuur 22 Duitse luchtfoto 11 augustus 1915 (bron: BayHaupSta)

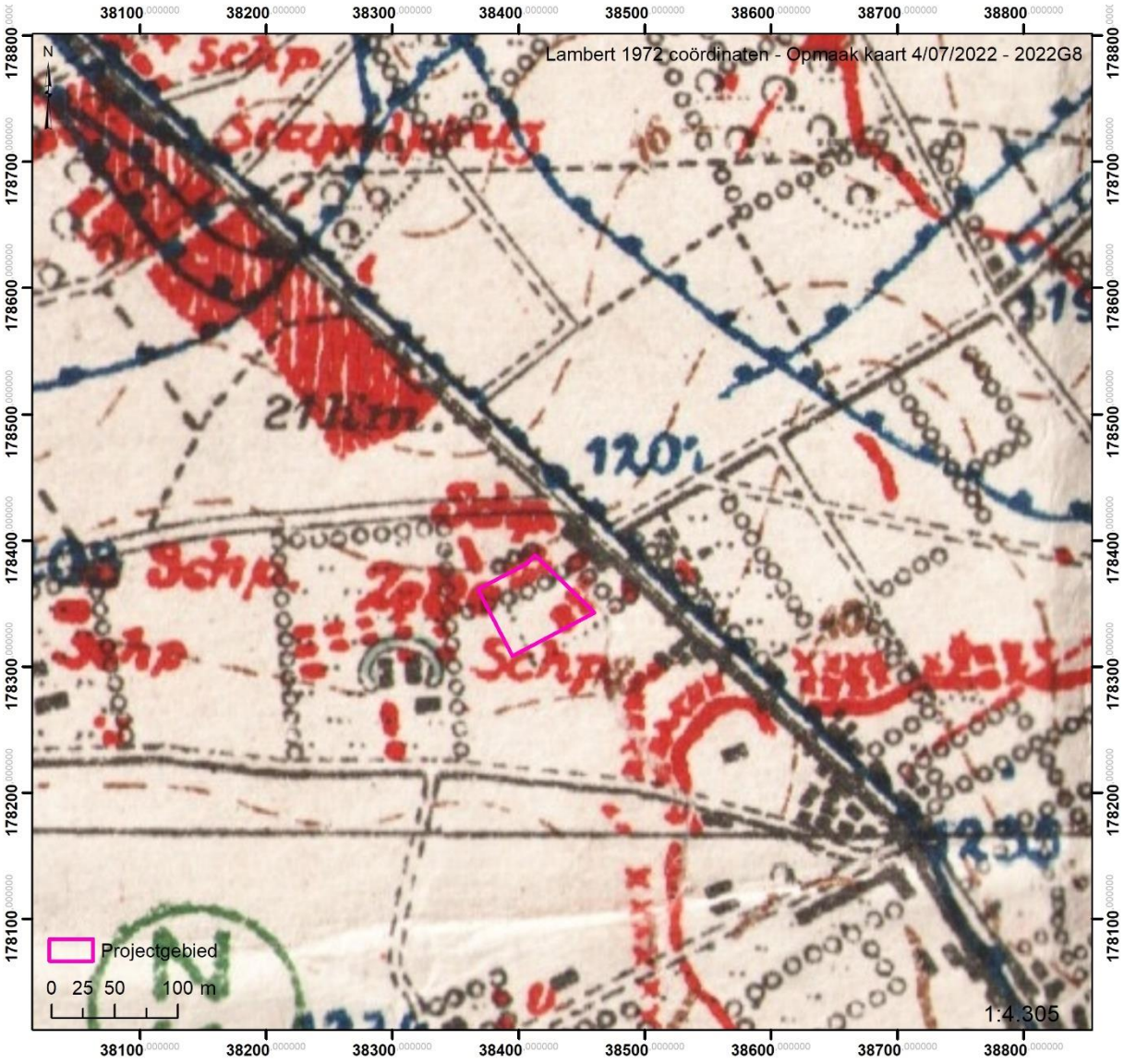
Figuur 23 Belgische luchtfoto 1 mei 1917 (bron: KLM-MRA)

Figuur 24 Britse luchtfoto 4 januari 1918 (bron: IWM)

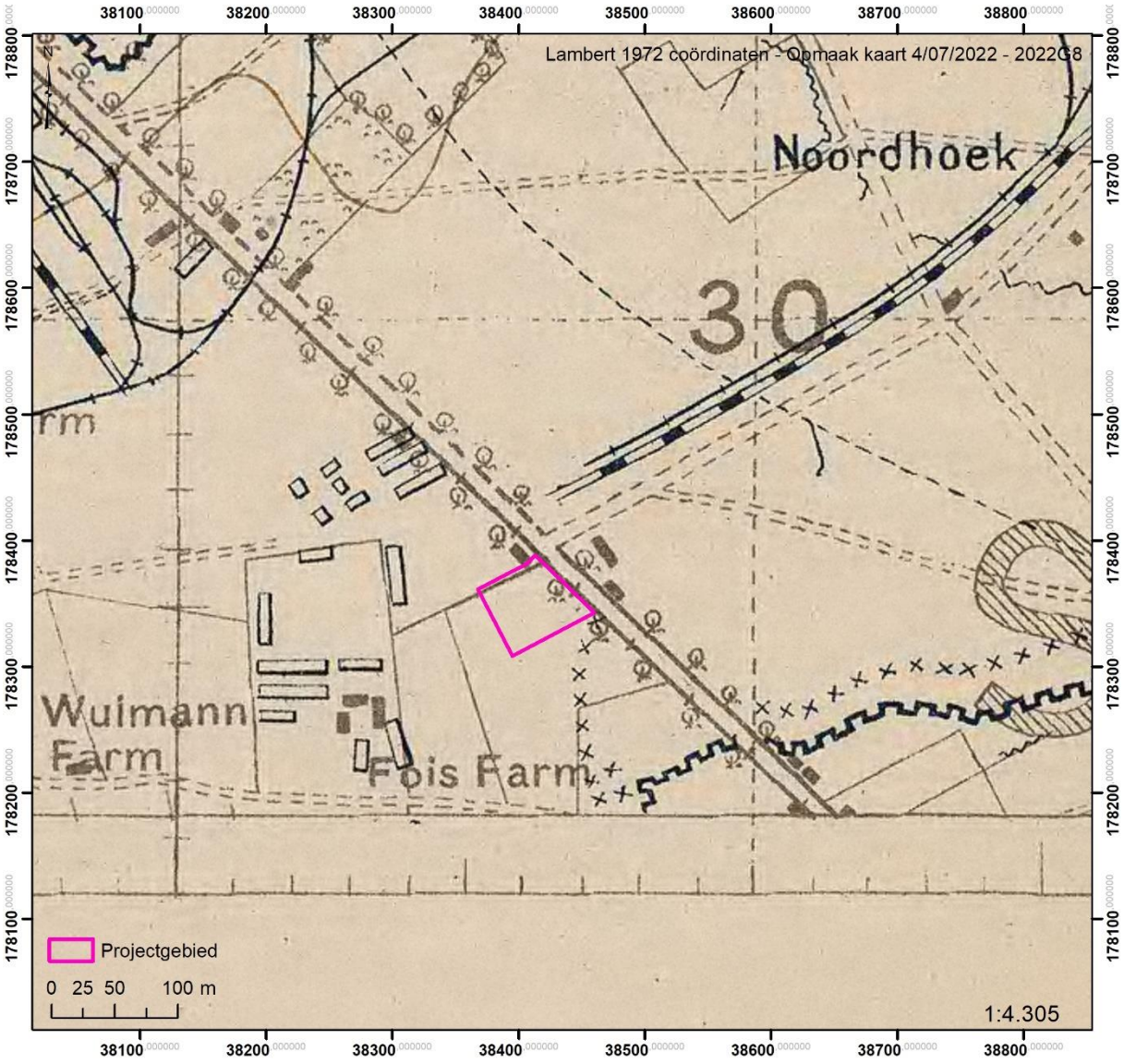
Figuur 25 Duitse loopgravenkaart 20 juli 1917 (bron: BayHaupSta)

Figuur 26 Duitse loopgravenkaart 10 november 1917 (bron: Western Front Association cd)

Figuur 27 Duitse loopgravenkaart 20 april 1918 (bron: In Flanders Fields Museum)

Figuur 28 Britse loopgravenkaart 27 april 1918 (bron: Trench Map Archive cd)

Figuur 29 Belgische loopgravenkaart 20 september 1918 (bron: Trench Map Archive cd)

Alle zichtbare relicten werden aan de hand van een geografisch informatiesysteem gedigitaliseerd. Deze GIS-inventaris laat toe om het erfgoedpotentieel van deze site in te schatten. Het is puur op basis van de historische luchtfoto's niet mogelijk om na te gaan wat precies de impact geweest is in de bodem. Tijdens talrijke archeologische vooronderzoeken / opgravingen in de regio is echter gebleken dat de impact van WO1-sites substantieel is (Bracke *et al.* 2018, Stichelbaut 2018, Stichelbaut *et al.* 2017, Van Hollebeeke *et al.* 2014).

Algemeen kan er gesteld worden dat er een matige tot lage densiteit aan sporen te zien is op de luchtfoto's binnen het projectgebied. Het gaat vooral om een vijftal lichte schuilplaatsen of abri's die gedetecteerd zijn aan de hand van luchtfoto's uit 1917 (Figuur 30). Ook loopgravenkaarten geven een aanduiding voor sporen in die regio. Dergelijke shelters of schuilplaatsen zijn nog niet vaak onderzocht, het is daarom moeilijk om een indicatie te geven in welke mate deze structuren terug te vinden zullen zijn in het bodemarchief of eerder volledig bovengronds werden aangelegd. Wel is het zeker dat deze regio gebruikt werd door geallieerde troepen. Andere contexten zoals afvalkuilen zijn daarom niet uit te sluiten.

Aandachtspunten:

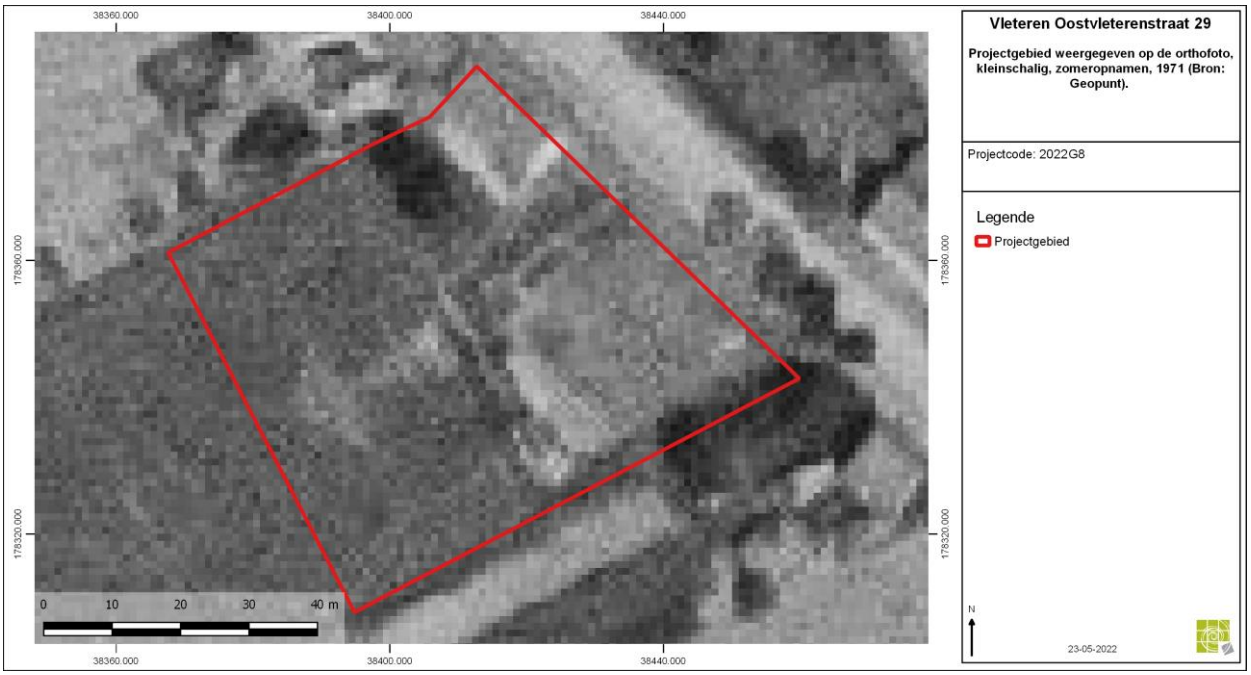
- Geallieerde lichte schuilplaatsen / abri

Figuur 30 Kartering WO1-sporen op basis van historische luchtfoto's (bron orthofoto: GDI Vlaanderen)

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft de evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Binnen de orthofototsequentie is te zien dat het westelijke deel van het terrein reeds op de oudste luchtfoto uit 1971 en tot op de luchtfoto uit 2008-2011 in gebruik was als voetbalveld. Deze zone werd vervolgens afwisselend gebruikt als akkerland en weiland. De invulling van de oostelijke zijde van het terrein is op de oudste luchtfoto nog niet volledig duidelijk. Op het daaropvolgende beeld uit de jaren '80 zijn de gebouwen langs de noordoostelijke zijde van het terrein en de omringende verharding te herkennen. De invulling van het terrein blijft vervolgens ongewijzigd tot op het luchtbeeld uit 2000-2003. Op de luchtfoto uit 2008-2011 is te zien hoe een bijkomend gebouwtje centraal binnen de verhardingszone werd toegevoegd.

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwe verkaveling aan de Oostvleterenstraat te Woesten, deel van Vleteren. Het volledige projectgebied is ca. 3780 m^2 groot. De oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt 3072 m^2. Het terrein wordt tegen de straatzijde ingenomen door bewoning en verharding, de westelijke helft door grasland. De bestaande infrastructuur wordt in het kader van de geplande ontwikkeling integraal gesloopt.

Het onderzoeksgebied is gelegen op een noordelijke uitloper van de Centraal West-Vlaamse Heuvelrug. Verder noordwaarts liggen de kustpolders. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op de Tertiaire sokkel. Uit de gegevens van de bodemkaart kan afgeleid worden dat het eolisch dek plaatselijk zeer dun kan zijn en de bodem, algemeen gesteld, bestaat uit matig natte zandleem met sterke gleyverschijnselen en reductiehorizont. Een 500-tal meter ten noorden van het onderzoeksgebied stroomt de Meersbeek. Het terrein helt af in noordwestelijke richting. De zwaardere zandleemgronden met povere waterhuishouding moeten minder geschikt geweest zijn voor bewerking in het verleden.

Op de Ferrariskaart, die doorgaans een eindsituatie weergeeft inzake de evolutie van het landgebruik, is te zien dat het terrein deel uitmaakt van een groter bosgebied. Dit bos heeft op de Kabinestkaart het toponiem ‘Kelnaers Bosch’ meegekregen. Op de Ferrariskaart is het verloop van de Oostvleterenstraat nog niet te herkennen. Op het 19^e-eeuws kaartmateriaal is het huidige stratenpatroon wel reeds te herkennen. Net ten zuidwesten van het onderzoeksgebied is een hoeve weergegeven op een cirkelvormig wooneiland. Verder is weinig evolutie waar te nemen inzake het landgebruik. Tijdens WOI komt het projectgebied op ruime afstand achter de frontlijn te liggen. Uit de reeds opgemaakte historische studie kan afgeleid worden dat er tijdens de oorlog verschillende kleine schuilplaatsen werden ingericht ter hoogte van het onderzoeksgebied. Vermoedelijk werden bestaande hoevegebouwen eveneens geïntegreerd in de militaire infrastuctuur. Op Duitse loopgravenkaarten werd de omgeving van het terrein ingekleurd als militair kamp. Binnen de orthofototsequentie is te zien dat het westelijke deel van het terrein tot voor kort in gebruik was als voetbalveld.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn gekende archeologische sites eerder schaars. Dit is zonder meer het gevolg van het rurale karakter van het onderzoeksgebied en niet zozeer menselijke afwezigheid in het verleden. Het grootste deel van de gekende waarden die zijn opgenomen in de CAI betreffen cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht. Bij metaaldetectie in de ruime omgeving is vooral vondstmateriaal uit de verschillende fasen van WOI verzameld. Bij recenter onderzoek aan de Zomerbloemweg werden enkele sporen waargenomen die geïnterpreteerd kunnen worden als off-site relicten uit de late ijzertijd of Romeinse periode die wijzen op een nederzetting in de nabijheid. Gezien de beperkte archeologische kennis kan verder archeologisch onderzoek nuttig zijn teneinde de kennisleemtes over menselijke aanwezigheid in het verleden in de streek aan te vullen.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat uit zowel artefactenconcentraties als resten bestaand uit bodemsporen. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw, bewaringskansen en verstoringsgraad te evalueren. Mogelijk is door bouwactiviteit in het verleden het bodemarchief in verregaande mate geroerd. Mocht blijken dat relevante bodemhorizonten aanwezig zijn die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname wordt dit onderzoek aangevuld met

waarderende archeologische boringen en/of testvakken. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode om erfgoed bestaand uit bodemsporen in kaart te brengen.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Hasquin H., Van Uytven R., Duvosquel J-M., 1980. Gemeenten van België, geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek, s.l.

NGI Cartesius

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.